

Azerbaycan'ın Türkistan Cumhuriyetleri ile Enerji İlişkileri

a) Azerbaycan - Türkiye İlişkileri

Dostluk, kardeşlik söylemlerine hakim olan Azerbaycan-Türkiye ilişkileri “bir millet iki devlet” deyimini üzerinden tanımlanmaktadır. Nitekim tarihten gelen etnik ve kültürel yakınlık iki ülke arasındaki ilişkilerin üst düzey gelişmesine etki eden en önemli faktörlerden biridir. 9 Kasım 1991’de Türkiye’nin Azerbaycan’ı tanımasıyla birlikte kurulan resmi ilişkiler,¹ günümüzde stratejik ortaklık çerçevesinde geliştirilmektedir. Bu stratejik ortaklığın en önemli boyutunu hiç şüphesiz enerji alanında gerçekleştirilen işbirliği oluşturmaktadır.

Azerbaycan -Türkiye arasında enerji alanına dair ilk girişimler Elçibey yönetimi döneminde gerçekleşmiştir. Şöyle ki, Ebülfez Elçibey batılı petrol şirketleriyle imzalayacağı anlaşmalarda Türkiye petrol şirketlerinin de yer almasını istemiştir. Nitekim Elçibey’in 5 Aralık 1992 yılında İzmir otel odasında Turgut Özal’a “Türkiye’yi petrol işine sokacağım, iki adamını Bakü’ye gönder” demesi ile başlayan enerji işbirliği iki ülke arasındaki ilişkilere yeni bir boyut getirmiş oldu. Bakü’ye gelen TPAO ve BOTAŞ yetkilileri Batılı petrol şirketleriyle beraber görüşmelere katıldılar. Ayrıca Mart 1993’de Elçibey tarafından Ankara’ya gönderilen SOCAR Başkanı Sabit Bağirov Azerbaycan petrolünün Ceyhan terminalına aktarılması için gizli bir anlaşma yaptı. Fakat 4 Haziran darbesinden sonra iktidara gelen Haydar Aliyev petrol anlaşmalarını bir süreliğine askıya alarak Türkiye ile olan ilişkilerine de bir süreliğine ara vermiş oldu.²

20 Eylül 1994 yılında “Asrın Anlaşması”nın imzalanması sürecine Türkiye’nin petrol şirketleri de katılmıştır. Bu süreç zarfında Türkiye’nin TPAO petrol şirketine %1.75’lik pay verilse de, daha sonralar ise Azerbaycan kendi hissesinden %5’ini Türkiye petrol şirketine devr etmiştir. Böylelikle, Azerbaycan “Asrın Anlaşması”ndan Türkiye’ye pay vererek ilişkilerinin geliştirilmesi adına önemli bir adım atmış oldu.³ Nitekim günümüzde Azerbaycan-Türkiye ilişkilerini ele aldığımız zaman ne kadar doğru bir adım atıldığı anlaşılmaktadır.

¹ Nazim CAFERSOY, **Elçibey Dönemi Azerbaycan Dış Politikası**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara,2001.s.121.

² Nazim CAFERSOY, **Elçibey**, s.126.

³ Araz ASLANLI, “Asrın Anlaşması’nın İmzalanmasının Üzerinden 19 Yıl Geçti”, **Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dergisi** Yıl.6. Sayı .24. 2013/4.s.36.

Azerbaycan'la Türkiye arasında enerji alanına dair BTC petrol boru hattı, BTE doğal gaz boru hattı gibi projeler gerçekleştirilmiştir. Günümüz itibariyle iki ülke arasında olan anlaşmaya göre Türkiye, BTE hattından ihraç edilen doğal gazın yıllık 6.6 milyar m³ kendi ihtiyaçlarını karşılamak için almaktadır. Bir kaç yıl öncesine kadar gerçekleştirilmesi düşünülen Nabucco projesinin bu hatt üzerinden kurulması planlanmaktaydı. Ayrıca bu hattın kapasitesinin 20 milyar m³'e kadar yükseltilmesi düşünülmekteydi. Fakat bu proje gerek mali, gerekse politik açıdan Azerbaycan devleti tarafından uygun görülmediği için proje rafa kaldırılmıştır. Nabucco projesi konusunda Azerbaycan ve Türkiye arasında olan görüşmeler olumsuz sonuçlanmıştı. Şöyle ki, Türkiye tarafı doğal gazı Erzurum'da Azerbaycan tarafından alıp Avrupa'ya kendileri satmak istemekteydiler. Azerbaycan hükümeti bu konuya olumlu yaklaşmadığı için anlaşmaya varılamadı. Fakat bu projenin gerçekleştirilememesinin diğer nedenide maliyetin yüksek olması idi. Ayrıca bu projenin son durağının " Rusya'nın sahası" olan Avusturya bölgesi olması Bakü'nü başka projeler hakkında düşünmeye sevk etmiştir.⁴

Azerbaycan yapılan yeni boru hattı müzakerelerinden sonra 2012 yılında Türkiye ile TANAP ve TAP projeleri üzerinde anlaşma sağlayabilmiştir. 27 Haziran 2012 yılında Azerbaycan ve Türkiye arasında TANAP'la ilgili anlaşma imzalanmıştır. Bu projenin maliyeti 7 milyar dolar olarak hesaplanmaktaydı. Bu boru hattından 2020 yılı için 16 milyar m³, 2023 yılında 23 milyar m³, 2026 yılında ise 31 milyar m³ doğal gaz akışının sağlanması planlanmaktadır. İlk doğal gazın akışının 16 milyar m³'tan 6 milyar m³'ü Türkiye'ye satılacak, 10 milyar m³ ise Avrupa piyasasına çatırılacaktır. Bu projenin devreye girmesiyle birlikte Azerbaycan Türkiye iç piyasasında gaz ihtiyacının %20'ni ödeyecektir.⁵

Son birkaç yıl zarfında Azerbaycan'ın Türkiyen'in enerji alanında yatırımlar yapması dikkat çekici gelişmelerden biridir. Nitekim PETKİM, Azerbaycan'ın Türkiye'deki yatırımlarının ilki oldu. SOCAR tarafından %51'i özelleştirilen PETKİM 2014 yılında tamamlanmıştır. Ayrıca 26 Ekim 2011'de değeri 5 milyar dolar hacminde olan petrol üretim fabrikasının 2015 yılına kadar İzmir'de, SOCAR ve TURCAS tarafından yapımına ilişkin anlaşma sağlanmıştır.⁶ Azerbaycan Türkiye'de Star petrol fabrikasının inşasına ve diğer ekonomik enerji projelerine 2017 yılına kadar genel olarak 20 milyar dolar kaynak yatırmayı planlamaktadır.⁷

⁴ Toğrul İSMAYİL, "Azerbaycan'ın enerji stratejisi ve Türkiye" **Yeni Türkiye Dergisi**, sayı 54, Eylül-Ekim 2013, s.1-17.

⁵ Orhan GAFARLI, **Avrasya Çıkmazı: Yeni Büyük Oyunu Kim Kazanacak ?**, Nobel Yayınevi, Ankara,2015,s.132.

⁶ Mehmet DİKKAYA, İhsan ÇOLAK "Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Ekonomik Politikası", **Kafkasya'nın Yükselen Yıldızı İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan** (Ed.), Çağrı ERHAN, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013, s.232.

⁷ <http://www.aljazeera.com.tr/haber/tanap-projesi-hizlaniyor> (Erişim tarihi, 11.03.2016)

Azerbaycan-Türkiye ilişkileri açısından son dönemlerin en önemli gelişmelerinden biride Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak krizidir. Türkiye'nin doğal gaz bakımından en çok bağımlı olduğu Rusya ile gerginlik yaşaması Ankara-Bakü ilişkilerini daha da ileri boyuta taşımıştır. Rusya'dan Türkiye'ye doğal gaz kesintisinin gündeme geldiği bir dönemde 3 Aralık 2015 yılında Ahmet Davutoğlu Azerbaycan'a resmi seferde bulundu. Bağlı kapılar arkasında gerçekleşen görüşmeler sonrası Başbakan Ahmet Davutoğlu ve Devlet Başkanı İlham Aliyev kamuoyuna açık toplantı yaparak gazeteçilerin sorularını cevapladılar.⁸ Toplantı sırasında Davutoğlu, Azerbaycan'ın her zaman yanında olduklarını ve TANAP projesinin gerçekleşmesi için çalışmalarına hız vereceklerini dile getirdi. Ayrıca Azerbaycan hükümeti Türkiye'ye sattığı doğal gazın fiyatında %40 indirim yaparak ikili ilişkilerin daha da ileri bir düzeye taşınması adına önemli bir adım atmış oldu.⁹ Taraflar arasında bu yakınlaşmanın yaşandığı süreçte Hazar'ın Azerbaycan'a ait kısmında Güneşli yatağının petrol ve doğal gaz tesisinde kaza yaşandı ve 32 Azerbaycanlı vatandaşımız hayatını kaybetti.¹⁰ Türkiye'nin Rusya ile arasında gerginlik yaşaması ve bu süreçte Azerbaycan'la daha da yakınlaşması ardından Azerbaycan'ın Hazar Denizi'ne ait kısmında kazanın gerçekleşmesi bir anda sabotaj iddialarını gündeme getirmiştir.

Sonuçta günümüzde Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin en önemli boyutunu enerji alanı teşkil etmektedir. Bundan sonraki süreçte Azerbaycan ve Türkiye devletleri arasında yenilenebilir enerji sektörünün geliştirilmesi için yatırımların yapılması beklenmektedir. Şöyle ki, bir çok uzmanlar tarafından önümüzdeki dönemlerde doğal gaz ve özellikle petrol üretimlerinde azalmaların olacağı tahmin edildiğinden yenilenebilir enerji kaynaklarının önemli konuma gelmesi belirtilmektedir.

b) Azerbaycan - Kazakistan İlişkileri

Azerbaycan dış politikasında Orta Asya devletleri ile özellikle Kazakistan'la ilişkiler büyük önem arz etmektedir. Nitekim Elçibey yönetimi döneminde Türklük bağlamında Kazakistan'la ilişkiler

⁸ Araz ASLANLI, “ Başbakan Davutoğlu'nun Azerbaycan Ziyareti: Türkiye-Azerbaycan İlişkileri Bir Sınavdan Daha Geçti”, **Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dergisi** Yıl.9. Sayı .33. 2016/1.

⁹ Mehmet Çağatay ABUŞOĞLU, “ Türkiye-Rusya Krizi ve Türk Dünyası”, **21 Yüzyıl Türkiye Enstitüsü**, 09.12.2015. <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2015/12/09/8359/turkiye-rusya-krizi-ve-turk-dunyasi> (Erişim tarihi, 11.03.2016)

¹⁰ <http://www.milliyet.com.tr/petrol-platformunda-yangin-32-olu/dunya/detay/2158997/default.htm> (Erişim tarihi, 11.03.2016)

geliştirilmekteydi.¹¹ Böylelikle, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 30 Ağustos 1992 yılında kurulmuştur.¹²

Kazakistan Azerbaycan'ın en yakın müttefiği ve stratejik ortağı rolündedir. Nitekim Devlet Başkanı İlham Aliyev de Kazakistan'a resmi ziyarette bulunurken bu ülkenin stratejik ortağımız, dostumuz ve kardeşimiz olduğunu belirtmiştir.¹³ Hazar'ın diğer kıyıdaş ülkelerinden farklı olarak, Kazakistan'ın Azerbaycan ile ilişkileri hızlı bir gelişim göstererek müttefiklik seviyesine ulaşmıştır. Her iki ülke hem Hazar'ın hukuki statüsü, hem de enerji taşıyıcılarının üretimine yabancı sermayenin teşvik edilmesi ve dünya pazarlarına ulaştırılması konusunda aynı veya benzer tutumu savunarak, birbirinin çıkarlarını karşılıklı şekilde temin etmektedirler.

Azerbaycan-Kazakistan arasındaki ilişkiler çok boyutlu şekilde geliştirilmektedir. İkili ilişkileri ele aldığımız zaman belirtilmesi gereken en önemli hususlardan biri enerji alanına dair ilişkilerin geliştirilmesidir. Nitekim Kazakistan bugün dünyada petrolün en büyük üreticilerden biri olarak kabul edilir. Kazak petrolünün tarihi 1899 yılına dayanmaktadır ve ilk petrol üretimi "Karaşangul" yatağında gerçekleştirilmiştir. Günümüzde Kazakistan'ın zengin "Tengiz" yataklarının petrol rezervleri dünyanın çokuluslu petrol şirketlerinin dikkat merkezindedir. Bu yataklarda 6 milyar ton petrolün olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, bu ülkenin "Karaçaqanaka" yatağında 1.35 trilyon m³ doğal gaz ve 1.2 milyar petrol ve doğal gaz kondensatı rezervi bulunmaktadır. Fakat zengin enerji kaynaklarına sahip olmasına rağmen dış okyanuslara doğrudan çıkışı yoktur. Bu nedenle Kazakistan kendi ürettiği petrolü ve doğal gazı Rusya yada Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan vasıtasıyla Avrupa'ya iletebilir.¹⁴ Nitekim Kazakistan ürettiği petrolü Avrupa pazarına ulaştırmak için tranzit ülkelerden biri olarak Azerbaycan'ı tercih etmiştir. Şöyle ki, 2008 yılında Kazak petrolü BTC petrol boru hattıyla Avrupa'ya ulaştırılmaya başlanmış ve böylelikle, iki ülke arasındaki enerji işbirliği yeni bir boyut kazanmıştır.

Diğer yandan Atasu Alaşankou boru hattıyla Çin'e 20 milyon ton petrol ihraç etmeyi hedefleyen Kazakistan bu amaçını 2 yıl içinde aralıksız gerçekleştirmeliydi. Bunun için farklı hatlar tercih edilmekteydi ve bu hatlar içerisinde Azerbaycan hattı da vardı. Sorun şu ki, Aktau limanından Bakü

¹¹ Nazim CAFERSOY, "Kazakistan Azerbaycan Dış Politikasının Neresinde-1 ? ", 30.12.2014.
http://nazimCAFERSOYy.blogspot.com/2014/12/kazakistan-azerbaycan-ds-politikasnn_30.html (Erişim tarihi, 12.03.2016)

¹² http://www.mfa.gov.az/files/file/Azerbaycan_-_Qazaxistan_munasibetleri_18.09.2014.pdf (Erişim tarihi, 12.03.2016)

¹³ Nazim CAFERSOY, "Kazakistan Azerbaycan Dış Politikasının Neresinde-2 ? ", 30.12.2014.
<http://nazimCAFERSOYy.blogspot.com/2014/12/kazakistan-azerbaycan-ds-politikasnn.html> (Erişim tarihi, 11.03.2016)

¹⁴ Əli HƏSƏNOV, **Azerbaycanın Geosiyasəti, Dərslik.**, Zərdabi LTD MMC, Bakı, 2015, s.445-447.

limanına petrolün tankerlerle taşınması gerekmektedir. Fakat petrolün ulaştırılması için ulaşım maliyetinin yüksek olması ve iki limanın dayanışmasını sağlayacak boru hattının Hazar'ın dibinden geçerek inşa edilmesi mümkün olmadığından dolayı projenin gerçekleşmesi zordu. Hazar'ın tektonik yapısı çok karmaşıktır, bu yüzden de denizin dibi ile hat yapmak tehlikelidir ve pahalıya mal olur. İkincisi, Hazar beş devletin çıkarlarının çarpıştığı bölgedir, bu devletler şimdiye kadar birçok konularda, özellikle Hazar'ın statüsü ile ilgili uzlaşmaya varamamıştır. Bütün bunlara rağmen Kazakistan petrolünü sınırsız kabul etmek için Azerbaycan bütün olanaklara sahiptir. Nitekim BTC petrol boru hattının iletim kapasitesi bunu mümkün kılmaktadır. Eğer bu Astana için yeterli olmazsa o zaman Azerbaycan'ın Bakü-Supsa boru hattı ve Hazar filosunun hesabına gücü artırılabilir. Öyle ki, Azerbaycan en büyük filoya sahiptir ve her tankerin 100 bin varil petrol taşıma kapasitesi vardır.¹⁵

Ayrıca Kazakistan 2014 yılında Azerbaycan'dan benzin almak istemekteydi. Fakat bu istek Azerbaycan hükümeti tarafından geri çevrilmiştir. Sebebi olarak ise üretilen benzinden kendi iç piyasalarını karşılamak adına kullanıldığı belirtilmekteydi. Bu nedenle Kazakistan başka pazar arayışına girmiştir.¹⁶

Özetlemek gerekirse Azerbaycan-Kazakistan ilişkileri Hazar denizi ve enerji olmak üzere bir çok alanlarda geliştirilmektedir. Şüphesiz bu alanlardaki ilişkiler arasında enerji işbirliği özel önem arz etmektedir. Önümüzdeki dönemlerde Kazakistan doğal gazının TANAP'a katılması gündeme gelebilir. Böylelikle, Kazakistan Azerbaycan'ın enerji stratejisinde daha da önemli bir konuma gelmiş olacaktır.

c) Azerbaycan - Türkmenistan İlişkileri

Azerbaycan-Türkmenistan ilişkilerinin tarihi temellere dayandığını ifade edebiliriz. Nitekim tarihi temeller içerisinde etnik ve kültürel yakınlık iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 9 Temmuz 1992 yılında kurulmuştur.¹⁷

Günümüzde Bakü-Aşgabat arasındaki ilişkiler çok boyutlu şekilde gerçekleştirilmektedir. Ancak iki ülke arasındaki enerji işbirliği özel bir önem arz etmektedir. İlk başlarda ülkeler arasında Hazar'ın statüsü sorunu ve oradaki enerji yataklarının işletilmesine dair gerginlikler yaşansa da sonraki dönemlerde enerji işbirliği Bakü-Aşgabat arasındaki ilişkilere yeni bir boyut kazandırmış oldu.

¹⁵ <http://cumhuriyyet.info/xarici-metbuat/2199-qazaxistan-nefti-azerbaycan-vasitesile-dunya-bazarina-chixa-biler.html> (Erişim tarihi, 11.03.2016)

¹⁶ <http://www.dunyabulteni.net/haber/313464/azerbaycan-kazakistana-benzin-satmayi-reddetti> (Erişim tarihi, 11.03.2016)

¹⁷ http://www.mfa.gov.az/files/file/Azerbaycan_-_Turkmenistan_munasibetleri_18.09.2014.pdf (Erişim tarihi, 13.03.2016)

Bilindiği üzere Türkmenistan doğal gaz rezervlerine göre dünyada 4. sırada gelmektedir ve 2013 yılına kadar sahip olduğu doğal gaz rezervlerinden 64.4 milyar m³'nü üretmiş, 23.3 milyar m³'nü ise tüketmiştir. Zengin doğal gaz kaynaklarına sahip olan Türkmenistan'ın önemli hedeflerinden biride bu kaynakları küresel pazarlara ulaştırmaktır. Bunun için "Doğu-Batı Enerji Koridoru" nun üçüncü ayağı olarak gerçekleştirilmesi planlanan Trans-Hazar Doğal Gaz Boru Hattı Türkmenistan tarafından desteklenmiştir.¹⁸ Böylelikle, bu projenin gerçekleştirilmesi veya farklı güzergahlarla Avrupa'ya doğal gazın iletilmesi ve aynı zamanda enerji işbirliğinin geliştirilmesi için Azerbaycan, Türkmenistan ve Türkiye devletleri arasında üçlü görüşmeler yapılmaya başlandı. Bu görüşmelerden ilki 26 Mayıs 2014 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de yapıldı. Görüşmeler sonrası taraflar arasında imzalanan "Bakü Bildirisi" yayımlandı. Bu bildiriye göre taraflar arasında siyasi, ekonomik, ticari, enerji ve güvenlik alanlarında işbirliğinin daha da geliştirilmesi amaçlanmıştır. Özellikle taraflar arasında enerji alanında işbirliğinin geliştirilmesi küresel ve bölgesel barış ve istikrara katkı sağlamış olacaktır. Ayrıca bildiriye Türkmen ve Azerbaycan doğal gazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya iletilmesi belirtilmiştir.¹⁹ Bunun yanı sıra bildiriye Azerbaycan, Türkmenistan ve Türkiye üzerinden geçen ulaşım koridorunun ana ticaret güzergahına dönüştürülmesi için işbirliğinin geliştirilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda Hazar'da inşa edilen Azerbaycan'ın Alat ve Türkmenistan'ın Türkmenbaşı limanları bölge ekonomisinin kalkınması ve ana ticaret güzergahının oluşturulması açısından önemlidir. Ayrıca ortak bildiriye ulaşım alanındaki işbirliğinin geliştirilmesi için "Afganistan-Türkmenistan-Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye" ulaşım koridorunun oluşturulmasının gerekliliği belirtilmiştir.²⁰

2014 yılında SOCAR Başkanı Rövnag Abdullayev'in Türkmenistan'a resmi ziyarette bulunması iki ülke arasındaki enerji işbirliğinin geliştirilmesi adına önemli adım olmuştur. Nitekim SOCAR Başkanı Rövnag Abdullayev Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov ile bir araya gelerek enerji işbirliğinin geliştirilmesi ve ortak boru hatları projelerinin gerçekleştirilmesi konusunda fikir alışverişinde bulunmuştur. Ayrıca Türkmen Dışişleri Başkanı ile de görüşen Rövnag Abdullayev görüş sırasında taraflar arasındaki enerji işbirliğine değinmiş ve aynı zamanda Türkmen doğal gazının Avrupa

¹⁸ Çağrı ERHAN, Aysun GÜRBÜZ, "Azerbaycan Enerji Politikası", **Kafkasya'nın Yükselen Yıldızı İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan** (Ed.), Çağrı ERHAN, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013. s.319-320.

¹⁹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-azerbaycan-ve-turkmenistan-disisleri-bakanlari-uclu-toplantisi-nin-ilki-baku-de-gerceklestirildi.tr.mfa> (Erişim tarihi, 13.03.2016)

²⁰ <http://www.denizhaber.com.tr/turkiye-azerbaycan-turkmenistan-arasinda-ulasim-koridoru-haber-63821.htm> (Erişim tarihi, 13.03.2016)

piyasasına ulaştırılması için gerçekleştirilen Azerbaycan-Türkmenistan-Türkiye görüşmelerinin öneminden de bahsetmiştir.²¹

Üçlü devletler arasındaki görüşmelerden diğer biride 29 Ocak 2015 yılında Aşkabat'ta gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında değerlendirilen konular arasında enerji işbirliği özel bir önem arz etmekteydi. Şöyle ki, toplantı sırasında Hazar bölgesinden elde edilen Türkmen ve Azerbaycan doğal gazının, Türkiye üzerinden Avrupa piyasasına güvenli bir şekilde ulaştırılması konusu ele alınmıştır.²²

Azerbaycan ve Türkmenistan enerji işbirliğinde Türkiye'yi de kendi aralarına katmakla 21. yüzyılda gerçekleşen küresel enerji politikalarının önemli bir parçası haline dönüşmüş olacaktırlar. Azerbaycan, Türkmenistan ve Türkiye arasında gerçekleştirilen enerji ve diğer alanlardaki işbirliği Türk Birliği'nin kurulması için elverişli zemin yaratmıştır. Ayrıca önümüzdeki dönemlerde Kazakistan'ın bu enerji işbirliğine katılması gerçekleşirse bu, Türk Dünyası adına önemli bir gelişme olacaktır.

Türkmenistan bugün dört ülkeye doğalgaz ihraç etmektedir. Çin, bu anlamda "aslan payını" alıyor ve ülkenin gaz ihraçatının yarısından fazlası bu ülkeye yapıyor. Sonra ise Rusya geliyor. Rusya, SSCB döneminden kalma altyapıyı kullanarak Türkmen gazını ucuza alıp Batı'ya satıyor ve aradaki farkı da "kar" hanesine yazıyor. Ne var ki, Rusya, dünya enerji fiyatlarının dramatik düşüşü ve kendisine uygulanan ambargolara paralel olarak, ihtiyacı olmadığı gerekçesiyle Ocak 2016 itibarıyla Türkmenistan'dan gaz alımını durdurdu. İran ise, Türkmen gazını alan üçüncü ülke. Ancak orta vadede İran'ın Türkmenistan'dan gaz alımını kesmesi bekleniyor. Zira İran P5+1 Anlaşması'nın ardından kendi gaz rezervlerini Batılı ortaklar ile birlikte çıkarmayı ve pazarlamayı düşünüyor. Kazakistan ise ülkenin güneyi ve doğusunun gaz ihtiyacını karşılayabilmek için Türkmenistan'dan gaz almaktadır. Aslında Kazakistan doğal gaz anlamında zengin ve kendi kendisine yetecek bir ülke. Ancak coğrafi şartlar nedeniyle (ülkenin gaz rezervleri Batı'da, ancak nüfusun çoğu Güney ve Doğu'da yaşıyor) ülke içi enerji ulaştırma projelerini yapmakta geciktiği için Türkmenistan'dan gaz alıyordu. Yakın bir zamanda bu ihtiyaç sona erecek ve Kazaklar kendi gazlarını ülkenin tamamında kullanmaya başlayacaktır.

²¹ <http://www.enerjigunlugu.net/icerik/8139/turkmenistan-ile-azerbaycanin-enerjide-isbirligi-temaslari.html#.Vucl-B1GaiU> (Erişim tarihi, 13.03.2016)

²² http://www.mfa.gov.tr/turkiye_azerbaycan_turkmenistan-uclu-disisleri-bakanlari-toplantisi-askabat-ta-gerceklestirildi.tr.mfa (Erişim tarihi, 13.03.2016)

Kısacası, Türkmenistan'ın giderek büyümesi beklenen Çin pazarına TAPI (Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan) ile ulaşmayı planladığı, ancak Afganistan'daki güvenlik problemleri nedeniyle mukadderatı belirsiz olan bir projeye bağımlı kalacak gibi görünüyor. Bu nedenle, önümüzdeki süreçte Azerbaycan geçişli ve Türkiye'yi de içerisine katacak Trans-Hazar Projesi özelinde önemli gelişmeler yaşanabilir. Azerbaycan ve Türkmenistan, biraz da Aşkabat'ın inisiyatif almak zorunda kalmasıyla Hazar'a dair anlaşmazlıklarını geri plana itip Trans-Hazar'ı Türkiye ve AB'nin yardımıyla gerçekleştirmeye çalışabilir. Bu süreçte, Rusya boş durmayacak, Aşkabat'a ve Bakü'ye baskı yapacaktır. Çin ise, giderek artan gaz ihtiyacı göz önünde bulundurulduğunda, Türkmen gazını kaybetmemek için Rusya ile birlikte hareket edebilir.

Azerbaycan ve Türkmenistan ülkelerinin ortak etnik yapıya ve kültürel bağlara sahip olması iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi adına önemli bir boyuttur. İki ülke arasındaki enerji ve diğer alanlardaki işbirliği taraflar arasında kardeşlik bağlarını daha da kuvvetlendirmiş olacaktır.

Sonuç olarak, Azerbaycan Türkistan cumhuriyetleri ile olan enerji ilişkilerine önem vermektedir. Özellikle Türkiye olan ilişkiler Stratejik Ortaklık düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Günümüzde Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin en önemli boyutunu enerji alanı teşkil etmektedir. Taraflar BTC, BTE ve TANAP gibi projeler gerçekleştirerek işbirliklerini daha da ileri düzeye taşıyabilmektedirler. Aynı zamanda Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan ile de enerji işbirliğini geliştirmektedir. Azerbaycan-Kazakistan arasında oldukça iyi durumda olan ekonomik ve siyasi ilişkiler 2008 yılında Kazak petrolünün BTC ile taşınmaya başlamasıyla daha da gelişmiştir. Diğer taraftan her ne kadar 2010 yılından bu yana Türkmen petrolü de BTC üzerinden taşınmaya başlamışsa da, Azerbaycan ve Türkmenistan arasında Hazar Denizi'nde yer alan bazı sahaların kime ait olduğu konusundaki anlaşmazlıklar nedeniyle henüz arzu edilen seviyede bir işbirliği yapılamamaktadır.